

Yttrande om Skogsutredningen –

SOU 2020:73 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen, dnr. M2020/01926

Planetens gränser och samhällets mål

Vi håller på att övertrassera planetens gränser för hur naturresurserna kan hanteras. Det gäller i stort sett alla länder på jorden, och det gäller även Sverige. Det handlar om klimatförändringar, sötvattentillgångar och flera andra fysikaliska gränser. Förlust av biologisk mångfald pekas ut som den gräns där situationen är mest allvarlig: vi har sedan länge passerat ett hållbart läge. Om vi inte genomför avgörande förändringar i riktning mot ett hållbart samhälle, kommer priset för framtida generationer att vara fruktansvärt högt.

Det finns inte längre utrymme för att hantera problemet på 1900-talets vis: det ekonomiska systemet talar om vad som kallas lönsamt, sedan är det upp till olika aktörer att visa en rimlig nivå av hänsyn, därefter är verksamheten laglig. 2000-talets hantering måste baseras på mål i absoluta tal: vilka förhållanden behöver råda för att framtida generationer ska få en rimlig rörelsefrihet att forma sin värld. Det tydligaste exemplet på det här är den budget som har ställts upp för hela världens samlade utsläpp av växthusgaser. Ingenting tyder på att vi kommer att hålla denna budget. Vad vi har framför oss är skadebegränsning.

Det räcker alltså inte längre att ställa upp "lagom offensiva" mål för att driva en förändring i vad som bedöms vara en realistisk takt, utifrån en ekonomisk och politisk diskussion i samhället. Målen behöver sättas på vetenskaplig grund och inget annat. Sådana mål finns redan i viss utsträckning. Ett viktigt exempel är vissa av bestämmelserna i EU:s art- och habitatdirektiv. Frågan är inte om de är alltför ambitiösa. Frågan är om de räcker för klara det vi måste klara.

Såväl EU som FN pekar på att vi behöver skydda 30 % av landekosystemen och havsekosystemen. Då kan inte vi i Sverige fortsätta låta skogar med höga bevarandevärden och rik biologisk mångfald avverkas. Vi är inte ens i närheten att ha 30 % av våra biologiskt rika skogar kvar på landskapsnivå. Vi kommer att behöva arbeta med att återskapa och restaurera levande skogsekosystem.

Det innebär krav på förändringar och omställning som vi hittills inte har hanterat. Framför allt innebär det ett förhållningssätt där ekosystemen måste ligga till grund för de beslut vi från och med nu tar gällande vår gemensamma framtid. Vi är helt enkelt tvungna att hålla hela samhällets hantering av naturresurser inom givna, icke förhandlingsbara gränser. Andra hänsyn och intressen måste underordnas. Klarar vi inte det så innebär det ett fruktansvärt och ödesdigert misslyckande.

Skogsutredningens förslag

”Utredningen konstaterar att två av vår tids stora ödesfrågor, förlusten av biologisk mångfald och den mänskliga påverkan på klimatet möts i hur vi förvaltar skogen. Utredningens slutsats är att politiken för biologisk mångfald i skogen, på samma sätt som Sveriges klimatpolitik, bör utgå från en vetenskaplig beskrivning av problemet och utgöra en avvägning mellan vad som behövs, vad som är möjligt och vad som är önskvärt.”

”Regeringens precisering av miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv innebär bland annat att målet ska anses uppfyllt när bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter är gynnsam. För att målet ska anses uppfyllt krävs då att de långsiktiga behoven av naturvårdsavsättningar är mycket omfattande.”

”Utredningens slutsats är att det på kort sikt i praktiken är omöjligt att förena Sveriges internationella åtaganden om biologisk mångfald med den växande cirkulära bioekonomi som behövs för att nå andra samhällsmål.”

”En tydlig politik måste därför utgå från realistiska förväntningar om vad som går att åstadkomma i balansen mellan sinsemellan oförenliga mål. En tydlig politik bör därför utgå från de åtgärder som bäst kan bidra till måluppfyllelse på kort sikt och inte innebära en orealistisk strävan mot oförenliga mål.”

Kommentar

Utredningen, och utredningens uppdragsgivare, väljer att inte förhålla sig till det grundläggande problemet med planetens gränser. Trots formuleringar som de citerade är utgångspunkterna desamma som i tidigare utredningar och lagförslag. Det innebär att man föreslår att vi ska fortsätta som förut, med vissa anpassningar, på 1900-talets vis. Det här håller inte längre.

Skogsbrukets inriktning framöver behöver utgå från ramar, i absoluta tal, i vårt land. Allt pekar då på att inriktningen behöver förändras i grunden. Trakthyggesbruket kommer inte att kunna vara dominerande. Varje hektar kontinuitetsskog, naturskog och annan äldre skog som slutavverkas är nu ett steg i fel riktning, ett uttag som ökar skulden för framtida generationer att hantera.

Hur ser vägen framåt ut?

Lösningarna ska vara många, och utmaningen är skogsbrukarnas. Skogsnäringen kommer att behöva hitta vägar att använda sina investeringar och sin kompetens på nya sätt. Idéerna och metoderna finns. Kraften i samhällsförändringarna kommer ur enskilda människors initiativkraft och skapandeförmåga. Det kan vara i rollen som skogsägare, brukare, företagare i övrigt, men också i offentlig anställning eller ideellt. Det gäller att bejaka och skapa utrymme för det här – samtidigt som ramarna sätts. Den intressanta frågan är på vilken nivå som ramarna ska gälla. Sätts de för snävt kommer de att hämma just initiativkraft och skaparförmåga. Sätts de för allmänt kommer de inte att fylla sin funktion.

Skogsutredningens förslag

”För att kunna ta ställning till vilka åtgärder för bevarande av biologisk mångfald i skogen som är nödvändiga och omfattningen av dessa behövs kunskap. Vederhäftig kunskap inhämtad med vetenskaplig metodik bör utgöra underlag för hur politiken ska prioritera naturvärden i skogen. En sund politik bejakar kunskap och har tilltro till vetenskapliga metoder.”

”I betänkandet föreslås därför att regeringen bör tillsätta ett vetenskapligt råd för biologisk mångfald i skogen, som bland annat kan stödja i bedömning om tillståndet för biologisk mångfald och vilka skogliga naturtyper och naturvärden som bör prioriteras.”

”Slutligen föreslås att en ny bristanalys för biologisk mångfald i skogen ska göras. Analysen bör utgå från den samlade vedertagna kunskapen på området och enbart ta naturvetenskapliga hänsyn.”

”För att politiska målsättningar inte ska stanna i svepande formuleringar utan göra verklig skillnad krävs därför ett handlingsprogram för genomförandet.”

”Handlingsprogrammet bör ha sin grund i ställningstagandet om vad Sverige behöver göra för att uppnå internationella åtaganden och nationella mål om biologisk mångfald.”

Kommentar

Det här kan låta som en sund väg framåt. Tyvärr bygger man in ett antal problem och motsägelser.

Utredningen söker vägar i det här, men utan att fullt ut förhålla sig det grundläggande problemet: ramarna behöver nu sättas i absoluta tal. Och de måste baseras på vad vetenskapen säger. Man är inte beredd att ta konsekvenserna av vad vetenskap och vederhäftig kunskap faktiskt säger, utan tänker sig ett antal kompromisser som utgångspunkt för fortsatt arbete. Återigen: det håller inte.

april 2021

Dessutom föreslår man ett antal förändringar av stor betydelse för möjligheterna att nå målen, innan det tilltänkta vetenskapliga rådet tillsatts och fått möjlighet att ställa samman den erforderliga kunskapen. Detta trots formuleringar som: "Vidare anges i uppdraget att utredningen ska analysera behovet av skydd av skog för att kunna nå relevanta nationella miljömål och internationella åtaganden om biologisk mångfald." och "För att gå på djupet med denna fråga krävs mer tid och resurser än vad som varit tillgängliga." Hur är det tänkt?

Förslaget att radera befintlig kunskap om biologisk mångfald i skogen står i direkt strid med ambitionerna att basera framtidens skogsbruk på kunskap. Att skriva: "Utredningen har som utgångspunkt att om ett mål är ouppnåeligt på grund av de faktiska förhållandena ska målet eller medlen för att nå dit ändras – inte verklighetsbeskrivningen." – och samtidigt föreslå att befintlig kunskap ska raderas, det går helt enkelt inte ihop.